

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Andreæ Vallensis Vvlgo Del Vavlx Andanensis, I. V. D. Et
In Alma Academia Lovaniensi SS. Canonum Professoris
Ordinarii, Paratitla Ivris Canonici Sive Decretalivm D.
Gregorii Papæ IX. Svmmaria Ac ...**

Delvaux, André

Coloniæ Agrippinæ, 1686

Tit. 6. Ut lite non contestata non procedatur ad restium receptionem, vel
ad sententiam devinitivam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62177)

TITULUS VI.

Ut lite non contestata non procedatur ad testium receptionem, vel ad sententiam definitivam.

1. Ratio ordinis.

2. Testes ante litem contestationem recipi regulam non possunt.

3. 4. 5. Casus speciales, quibus recipi possunt.

1. Diximus præcedenti Tit. Litis contestationem esse fundamentum ac præcipuum, & velut angularem lapidem, ut Bald. ait in *cap. unico hoc tit. iudici ordinarii seu plenarii, l. 1. cum Authen. Offeratur Cod. De iudic. l. 2. Cod. De iur. iur. propter calum. cap. Ex parte inf. De verb. significat.* atque etiam juris publici: ita ut neque auctoritate iudicis neque consensu partium intermitteri possit *Rota Decis. 4. De lite contestat. in novis*; neque ante litem contestationem causa principalis dicatur in iudicium deducta, *cap. Accidens §. cum igitur h. tit. Ut vel hinc quoque appareat, recto ordine subiungi hanc Tit. Ut lite non contestata non procedatur ad testium receptionem, vel ad sententiam definitivam*: præsertim cum ex eo, quod ante litem contestationem causa nondum dicatur in iudicium deducta, nihilque petitur, nihil etiam sit, super quo testes recipi possunt, aut super quo iudex sententiam ferre queat; & ideo si eam tulerit, sit ipso iure nulla, *d. cap. Accidens §. cum igitur &c. unico tit. præd. c. De causis iuncta Gloss. in V. consensu sup. De officio deleg.*

2. Quid si ergo, iniquis, reus, ter legitimis intervallis, vel semel peremptorie citatus, comparere nolit in iudicio, si que litem contestationem protervè impediatur? Nihilominus testes recipi non poterunt ad probandam actoris intentionem, s. 1. 2. 3. & 4. h. r. Verum eo casu reus habeatur pro contumace (quippe qui, ut iuris. ait in *l. Contumacia §. 3. §. contumax D. De re iudicata*, tribus edictis propositis, vel uno pro tribus, quod vulgo peremptorium appellatur, litteris evocatus, sui præsentiam facere contem-

perit) & propter hanc ejus contumaciam actor mittitur in possessionem bonorum: ut hoc pacto reus, videns adversarium suum in possessione rerum suarum, tandem rædificatus veniat responsurus, *c. Quoniam §. 5. in aliis h. tit.* Quid vero actor consequatur ex hac missione in bonorum possessionem, postea dicitur. Quod si reus nulla bona habeat, aut mobilia aut immobilia, in quorum possessionem actor mitti possit, vel causa sit talis, in qua hæc missio locum non habeat, poterit reus contumax excommunicari: veluti si inter conjuges propter adulterium agatur ad separationem thori, *c. 1. in fine &c. Tunc fraternitatis h. s.*

Dicitur in Tit. *vel ad sententiam definitivam* quia ad interlocutoriam rectè proceditur, etiam lite non contestata, Abbas in *rubr. hujus tit.*

3. Sunt tamen speciales aliquot casus, quibus absque litem contestatione possunt recipi testes, qui notantur à Glossa in *c. quoniam frequenter, §. porro in V. regulariter hoc tit.* veluti si moveatur quæstio an matrimonium sive spirituale (quale est inter Prælatum & Ecclesiam), sive carnale, subsistat, & reus per contumaciam ablit, possunt recipi testes & ad sententiam definitivam procedi potest: idque ne alias propter longiorem moram Ecclesia detrimentum patiarur, vel in matrimonio carnali viro aut mulieri fornicationis occasio præbeatur, *d. §. porro. Quod si reus alter quàm per contumaciam fuerit absens, vel ignoretur, ubi sit, tunc in spirituali conjugio jam contracto servantur Canones antiqui, d. §. porro vers. Si vero aliter: innovati per Conc. Trid. Sess. 6. cap. 1. §. Si quis & Sess. 23. cap. 1. In contrahendo vero expectatur absens per sex menses. d. vers. Si vero aliter. In carnali autem tamdiu expectandum est, donec de absentis conjugis obitu verisimiliter præsumatur, d. §. porro vers. Si autem.*

4. Secundo; possunt testes recipi ante litem contestatam, quando agitur per viam inquisitionis, *d. c. Quoniam §. sunt & alii.*

5. Tertio, si actor timeat, ne forte inter litem contestandam moras moriantur testes, quibus causa probari possit, ut quia senes sint (in quo iudicando licet DD. varient, tamen communiter iudicium illud iudicis arbitrio relinqui placuit) aut valetudinarii, vel diu sint absuri (mors enim & longa absentia æquiparantur per

text in e. *Præsentata*, & ibid. Felin. num. 2. inf. De testibus, text. & DD in e. 2. De procurat. in 6. & in d. e. *Quoniam*, & ibid. latè Socin. n. 9. vel ad bellum profecturi, aut mare transfretaturi, vel si timeat actor, ut testes propter moram varient silem; quia labilis sit hominum memoria; potest hinc receptionem testium ante litem contestatam obtinere, ubi scilicet civiliter agitur: idque ad perpetuam rei memoriam, ne veritas occultetur, & probationis copia ob fortuitos casus subtrahatur; & quidem si reus sit contumax, siue absens, absque malitia, vel etiam malitiose latet, ut conveniri non possit. Sed observandum hic est, ut actor, testibus eo modo receptis, ab initio intra annum utilem (id est ab eo tempore, quo potuit vel agere vel denuntiare) Gloffa in d. e. *Quoniam* in v. *intra annum*, & Abbas ibid. Socin. ibid. n. 11. actionem instituat, aut saltem receptionem huiusmodi reo denuntiet, ut is videat testes produci & si quid obiectum iis velit, quò minus illis fides haberi debeat, hoc obiciat: alias attestaciones ejusmodi nullius erunt momenti, & fin. in princ. & d. e. *Quoniam* §. sed et si actor, junctim Gloffa ibid. & Panormit. nu. 6. Socin. d. nu. 11. quia præsumetur actor præsumptione juris & de jure hoc in fraudem procurasse, d. e. *Quoniam* & Gloffa ibid. in v. *in fraudem*, Alciat. Tract. De præsumpt. in princ. §. 2. n. 15. ut hac prerogatione temporis auferre reo legitimas exceptiones, quas habere potest contra testes.

Deinde observandum est, ut actor causas, ob quas hanc testium receptionem ante litem contestatam obtinere velit, in supplicatione pro commissione impetranda, conjunctim aut singillatim exprimat, unà cum articulis, super quibus vult recipi testes, cum eorundem designatione, ut cognoscat Judex, an ob aliquam earum periculum sit in mora, & an articuli sint tales, qui ad probandum admitti debeant, Gail. 2. *Observ.* c. 2. n. 3.

Quod verò ad rem attinet, cum in ejus potestate non sit, sicut actoris, quando conveniatur, merito permittitur illi testes suos quando eumque voluerit producere, & perire eorum receptionem, sine discrimine ætatis, valetudinis aut absentiae, & significavit inf. De testib. l. fin. Cod. De usu pupillar. l. 3. §. dua. D. De Carboniano edito, Gail. d. *Observ.* 92. num. 8.

Dixi ante, admitti hanc receptionem testium ubi scilicet civiliter agitur; quid secus obtineat in causis criminalibus criminaliter intentatis, et parte accusatoris, & parte altera absente, licet de morte vel diuturna absentia testium timeatur, ut tenent communiter DD in l. *Absente* Cod. De accusat. Gail. d. *Observ.* 92. num. 13. & alii, quos citat: quia in causis, ejusmodi probationes debent esse liquidæ & fluidissimæ, atque indicia luce clariora, l. ult. Cod. De probat. can. Euphanium 5. q. 6. & in executionibus poenarum cessat favor, l. *auxilium* 37. in princ. D. De minoribus, & Gloss. ibid. in v. *poenam*; cum agatur de gravissimo præjudicio & satius sit impunitum relinquere facinus nocentis, quam innocentem damnare, l. *absentem* 5. D. De poenis. Secus dicendum; quando civiliter agitur: tunc enim non vertitur tantum præjudicium, & communiter procedunt à pari mere civiliter agere, & de crimine agere civiliter, ut in l. fin. D. De præiud. delictis & in e. *Tua* sup. De procurat. ubi latè Abbas & DD. Socin. in d. e. *Quoniam* n. 9. sub finem.

Dixi in criminalibus causis ex parte accusatoris non esse locum receptioni & examini testium ad perpetuam rei memoriam; quia id reo permittitur favore innocentis, nempe quod tempore delicti fuerit absens vel minor, vel delictum sit tale, quod poenam non mereatur, Gail. d. *Observ.* 92. n. 15. subjungens *Observ.* quòd ad hoc, ut obtineat commissionem ad perpetuam rei memoriam, Judex causæ principalis adiri debeat live peratur ab actore, si ve reo: & *Observ.* 94. quòd pars adversa, adversus quam testes producuntur, regulariter citari debeat, ad videndum jurare testes, & dandum interrogatoria, si periculum sit in mora. Quod addo, quia ubicumque periculum est in mora, receditur à juris communis regulis, l. De pupillo §. si quis rivus D. De novi operis nominat. Gail. d. *Observ.* 93. nu. 3. ubi aliter citat adeo ut receptio testium, coram incompetente Judice facta, etiam parte non citata valeat, si hoc præsens necessitas, v. g. periculum mortis exigat, ut docet Gail. ibid. nu. 4. per text. in l. fin. Cod. De testibus, citans Bart. & alios. Idem dicendum, si periculum quidem non sit in mora, verum aliud subsit, ut si citandus sit tyrannus, quæ pars non audeat convenire, aut eadem testium receptionem denuntiare, Socin. d. loco n. 11. Et quamvis, cessante periculo, videatur sufficere

se, quod illi fiat denunciatio, arg. d. e. Quoniam §. si actor: tamen expedit citationem fieri ex parte actoris, ad hoc, ut non teneatur eo casu iura annum agere. Vide Innoc. in e. Significaverunt inf. De testibus.

Cæterum plures alii sunt casus, in quibus absque liti contestatione ad testium receptionem & sententiam definitivam deveniri potest. Et quidem Marianus Socin. in d. cap. Quoniam lxxxii. numerat: & videre eos licet apud Calvolum in Praxi §. Litis contestatio, c. ncl. 2.

TITULUS VII.

De juramento calumniæ.

§. I.

Quodnam sit hoc juramentum, & quid continere debeat.

- 1. Necessitas huius juramenti.
- 2. Calumniari, Calumnia, & Calumniator quid sit.
- 3. Capita juramenti de Calumnia.

Ite contestata, aut etiam non contestata, liti scilicet casibus, quibus liti contestatio non est necessaria, aliter actori ac reo suis allegationibus uti non permittitur, quam suo ordine prius quidem actor, deinde reus, juramentum calumniæ tacitis sacrosanctis Evangeliiis præstiterit, e penult. h. e. 2. §. 1. eod. in 6. l. 2. C. eod. Abbas in e. Cum equissam n. 5. h. e. Specul. tit. De juram. calum. §. 1. in princ. & n. 3. Alex. in l. Cum iudices n. 1. Cod. de iurejurando propter calumniam dando.

Estque adeo necessarium hoc juramentum ut si ab alterutra parte exactum & omissum fuerit, omissio ejus vitiet processum, & sententiam reddat nullam, l. 2. §. sed quia Cod. eod. Bartol. in d. l. Cum iudices §. sed quia veremur n. 3. Alexand. in l. Qui bona §. si alieno num. 14. D. De damno infecto. Idque de jure obtinet, licet à fisco exigatur: cum juramentum hoc nusquam à lege fisco nominatim remissum reperitur, & fiscus non nisi in casibus à iure expressis privilegium habeat, in non expressis vero iuris communis dispositioni subiacet, l. fin. Cod. De injuriis fiscalibus, lib. 10. Dico, de iure; quia de consuetudine id non servari in fisco refert Gail. 1. Observ. 90. nec talibus juramentis gravandum esse fisco, cum propter majestatem mandantis, tum quia calumniari non præsumatur, quem necessitas officii excusat, & quia personæ qualitas præsumptionem calumniæ excludat. Tamen si autem expresso partium consensu juramentum calumniæ remitti nequeat, tamquam introductum in bonum publicum, ne veritas occultetur, l. 2. §. sed quia veremur C. eod. & ad coercendos ligatores à malitiosa litium intentione, arg. e. Si diligenti sup. de foro compet. l. si unus §. illud nulla ff. de pactis. late Calvolum in Praxi §. Juramentum calumniæ, conclus. num. 14. tacite tamen omitti potest cap. 1. h. 5. in 6. Gail. 1. Observ. 84. n. 2.

3. Calumniari in criminalibus est falsa crimina intentare, l. 1. in princ. D. ad Turpil. in civilibus vero est per meras frustrationes negotium differre, vel per fraudem alios litibus vexare. Unde calumnia proprie est alicujus in litibus per fraudem & frustrationem vexatio; & calumniatores, qui per fraudes & frustrationes alios litibus vexant, l. Si calumniatur D. De verb. significat. Aliàs Calumniator dicitur, qui ut calumniæ causa negotium alicui faceret, vel non faceret, pecuniam accipit, ut in Tit. D. De calumniatoribus.

Inscribitur autem hic Tit. De juramento calumniæ, scilicet vitandæ, ut explicat Abbas in Rub. h. e. sicut & explicatur illud, quod ex Paulo habetur in can. Nervi Dist. 13. Propter fornicationem unusquisque uxorem suam habeat; propter fornicationem scilicet vitandam.

Cæterum hoc juramentum, utrimque mox à lite contestata regulariter præstandum, plura capita continet. Nam primo jurat actor se non calumniandi animo litem movere, sed quod existimet se justam habere causam, cui licet: reus vero jurat, quod, putans bona instantia uti, ad reluctandum & contradicendum venerit, l. 2. junct. Auth. In isto sacramento Cod. eod. Nec enim hoc juramentum est scientiæ, sed credulitatis; & ideo nullus conqueri potest, quod adjurare illud compellatur. Secundò, uterque debet, ex consuetudine magis, quam juris communis dispositione, quod interrogatus à iudice dicturus sit veritatem; quodque sciens & prudens falsa probatione non utatur.

T

setur